

HAcc & sequens disputatio texenda sunt circa mutum, non obstantem, & non manifestantem: examinandumque est, quomodo custodes, & alij ministri publici, quibus ex officio cura ac vigilia incumbit, circa sylvas caeduas, venationem, vineas, transportationem mercium, extractionem earum de navibus, de domo Indica in Lulitania, & de alia simili Hispani, de Al-fandegis, ac aduenis, & vniuersim de ceteris ministris, quibus ex officio incumbit cura, vigilia, ac impeditur damna circa quacunque alia, quousque, impeditur, periri sint, contra iustitiam peccent, restituereque teneantur, si munus suum indebitè exequantur.

A Atque loquimur, quando id, circa quod curam habent, nihil iniustitiae, nihilque iniquitatis continet. Si enim iniustitiam id esset, aut aliter iniquum, vt si cu sfodirent sylvam, aut vigilarent circa venationem, quae iniuste, aut aliter cum peccato, prohiberentur, vel si vigilarent circa extractionem tributi iniusti, aut circa aliam rem iniustam vel inquam, tunc, esto iurisdictione se astrinxerint ad custodiam ac vigiliam, non peccarent distimulando cum cadentibus ligna, cum venantibus, cum transeuntibus, aut vendentibus aliqua, sine solutione eius tributi. Ratio autem est, quoniam iuramentum in eo euentu eos non obligat, eo quod non sit vinculum iniquitatis. Imò verò, si contrarium facerent, peccarent, restituereque tenerentur, quantum sua voluntium ligna cadere, aut venari, intererit, non prohiberi ac impediri, aut quantum esset tributum, quod iniuste acciperent, & insuper restituere tenerentur alia damna, si qua vltterius ex ea iniqua impeditio sequerentur. Sicut enim principes, aut alij potentes, iniuste prohibentes eiusmodi res, aut iniusta imponentes tributa, contra iustitiam peccant, restituereque tenentur damna omnia inde subsequuta: ita eiusmodi ministri eorum, ac cooperatores ad eadem damna, nisi ignorantia inuincibili iniustitiae excusentur, obedientiaeque id sibi praecipuum, dum ipsis non constat praecipitum esse iniustum, neque ipsis occurrit quid efficiant, vt eam ignorantiam expellant, lethalius contra iustitiam peccant, restituereque eadem damna tenentur. Quia tamè caute sunt minus principales comparatione eorum, qui id eis praecipunt, solum tenentur restituere ea damna in defectum casualium principum, nisi forte portio aliqua iniuste acceptorum ipsis sit deputata: tunc enim illam acceptam, restituere ipsi tenentur, iuxta ea, quae praecedentibus disputationibus dicta sunt.

2 Quando custodes, aut alij ministri publici, licitè exequi possunt, quod ex officio eis incumbit, quia videlicet id nullam continet iniquitatem, atque ipsis ab eo est id iniunctum, qui potestatem ad id iniungendum habet, tunc, si sub iurisdictione se astrinxerunt, id exequi iuxta formam ipsis traditam, legesque, aut statuta, circa id praescripta, lethalius peccant periculis peccati, si in aliquo eam formam, ac statuta circa id ipsis praescripta, transgrediantur, nisi in aliquo euentu intelligant, voluntatem eius, qui id onus eis iniunxit, non esse, vt in eo euentu eis statuis, ac modo ipsis ab eo praescripto, se accommodet, aut quod non cum tanto rigore ea intelligant, atque executioni mandent. Cum enim iuramentum, ita ab ipsis praescriptum, promissorium fuerit, sanè non plus obligat, quam fuerit aut sit intentio eius, cui per illud talis minister publicus se intendit obligare. Atque, post illud praescriptum, potest is, cui fuit praescriptum, obligationem illius remittere, vel omnino, vel in aliquo, aut in aliquibus euentibus: eaque de causa, si coartat, saltem per praesumptionem, quae nullum relinquit dubium, voluntatem illius non esse, vt in aliquo aut in aliquibus euentibus obliget, tunc, qui illud pra-

stitit, non tenebitur in eo, aut in eis euentibus, illud seruare.

B Ex his facile liquet, quid dicendum sit ad illud quotidianum dubium de ijs ministris publicis, quos in hoc regno *Alguaziles*, & in Lulitania *Merimbos* vocant, *alcaydes*, & de alijs similibus, qui iurisdictione se astrinxerunt, debite, iuxta formam ipsis traditam, suum munus exequi, nisi lethalius peccent periculis peccati, si cum aliquibus suis amicis, & cum quibusdam alijs, distimulent, vt omnes de nocte se recipiant, neque iuxta ordinem ipsis praescriptum eos comprehendunt: aut si cum aliquibus distimulent, qui fericum aliquid, vel rem aliam veniant, deferunt, atque, iuxta formam ipsis praescriptam, tenentur in eos penam exequi, quam ea de causa incurrerent. Idem est de quamplurimis alijs rebus, quibus, tam hi ministri publici, quam plerique alij, non se accommodant, cum tamen in forma ipsis tradita continentur, quam sub iurisdictione se astrinxerunt seruare. Respondendum quippe est, nisi ipsis confites, aut absque dubio praesumant, mentem eius, cui se eo iuramento astrinxerunt, non esse, vt obligati in eis euentibus, eo iuramento sint, in quibus formae ipsis traditae non se accommodant, peccare eos lethalius periculis peccati: neque esse a confessarijs absoluedos, nisi firmiter ac serio proponant, se in posterum omnino accommodaturos in eis euentibus formae ipsis traditae, aut nisi in futurum, relaxationem eius iuramenti in eis euentibus, ac expositionem, ab eo obtineant, cui tali iuramento se astrinxerunt, quod non intendat in eis euentibus ac cum tanto rigore ipsos obligare. Atque consulendum eiusmodi ministris publicis esset, vt quando minus suscipiunt, eiusmodique iuramentum praestant, significant, antequam illud praestent, non intendere cu tanto rigore se obligare, quin, nihil ea forma impediatur, possint eos euentus praetermittere, quos omittere intendunt, & quos vrbantitas ac lenitas postulat sapere, vt omittantur, alioquin, vel minus cum tanto rigore non suscipiant, vel formae ipsis praescriptam, omnino non ferunt. Quam maxime autem possum, obnoxie in Christi viceribus, a preliis, quibus id incumbit, peto, vt formas omnes munerum publicorum percipiant, quos sub iurisdictione seruare praecipunt, illaque (quod ad iuramentum attinet) moderentur, vt non sint obseruati difficiles, aut potius, fragilitate humana attendata, & modico timore Dei, qui esse in hominibus solet possibilis, & tales eas reddant, vt ministri ipsi publici facile intelligant, quae sub reatu periculis peccati tenentur, quae non item: id enim praesens senatus, & senatoris, quibus id incumbit, facere tenentur, vt eueniant innumeras peccati lethalis occasiones; Christiana quoque caritas id efflagitat: meminimus quos se rempublicam seculari tenent moderari accommodatè ad finem spiritualem sempiternae felicitatis, praescindendo, quam maxime portuerint, peccatorum lethaliu occasiones, excohimque seruare.

C Si efficiendo, quae sub lethali peccato praecipuntur, siue autem custodes, & alij ministri publici, de quibus in hac disputatione nobis est sermo, munus iuramento praestito insuperent, siue iuramento minime praestito, sequentes conclusiones sunt hoc loco statuende.

D Prima est. Si ex eo, quod cu aliquo, vel cu aliquibus, distimulent, aut aliquo alio modo suum munus transgrediantur, damnum aliquod ijs sequatur, in quorum bonum munus suscipiunt, quia, vel non soluitur eis tributi debiti, vel damnum eorum rebus, aut ad quas ius habet, inferunt, vt si vinearum custodes permittant, aut cu possint, non impediat earum direptionem, vel sylvarum custodes permittant, aut similiter non

non impediunt, sciendè, & auferre ex eis bona, vel custodes locorum ad uenandum prohibitorum (no stri *bosques*, lufitani *cautadas* vocat) permittant, aut non impediunt, in eis venari, & alij similes, restituere eis tenentur damna omnia, quae ita permiserint, aut, cum possent, non impediunt. Quia tamen non sunt cauae principales horum damnorum, sed minus principales, non tenentur ea restituere, nisi in defectum eorum, qui illa dederunt, aut debita tributa non soluerunt: vt, si illi alij restituant, custodes restituere non tenentur: si verò custodes, in illorum defectum, ea restituant, cauae principales restituere custodibus tenentur, quae loco eorum restituerint, vt hec omnia ex dictis disputationibus praecedentibus sunt perspicua. Quando autem venantes in loco prohibito censentur damnum dare, & quando non, & quousque illud dare censentur, ac prouide quo usque tenentur, aut non tenentur, ad restitutionem, Disput. 5. 1. iunctis antecedentibus, sunt explanatum. Quousque item cessat signum prohiberi possit, aut non possit, & quousque sciendentes ligna aliena, aut ventis alienis pacus, ad restitutionem tenentur, disput. 4. 6. 8. & 9. est dictum: inde autem pendet, quantum ex eo capite custodes horum omnium locorum restituere tenentur, in illorum defectum. Conclusio proposita non alia indiget probatione. Cum enim eiusmodi ministri publici cauae iniuste sint indirectè horum omnium damnorum, satis ex praecedentibus disputationibus liquet, eos ad restitutionem eorum teneri solum in eorum defectum, qui illa dederunt. Consentium inter alios Ioan. Med. de rest. q. 12. §. antepenult. & vit. & Nauar. in Manu. ca. 17. num. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

E Secunda conclusio. Quando custodes, & alij ministri publici, solum ea permittunt, ex quibus nullum sequitur damnum, & quae nullum habent tributum annuum, sed solum est pena imposita ijs, qui illa efficiunt, tunc, qui leges transgreduntur illa efficiendo, ad nullam tenentur restitutionem, peccant tamè lethalius, aut venialiter, transgrediendo illo modo leges, pro materie qualitate ac quantitate, & pro necessitate, vt tales leges obseruentur, habita simul ratione penae ac transgredientibus statute, maxime si ferre ac integrè talis pena exigatur, executione mandetur: Exempla sunt, vt si quis venent, aut piscetur, custode distimulante, in mensibus ad id faciendum prohibitis. Aut si contra prohibitionem peccora transportet ex vno regno in aliud, quando ex transportatione nullum tributum debetur, sed solum transportans incidit in penam amissionis eorum, aut insuper in aliam, vt in Lulitania ex transportatione bouum in hoc Castellè regnum. Aut si contra prohibitionem transportet triticum, pecuniam, aut aliquid aliud ab vno regno in aliud. Aut si vestes sericas, vel aliquid aliud, gestet contra praescriptum legum. Si ex India transportet merces prohibitas, pro quibus nullum impositum sit tributum, eo quod prohibita sint transportari, sed solum incidat in penam amissionis eorum, & in penas alias. Prior pars huius conclusionis probatur, quoniam, qui eo modo leges transgreduntur, non tenentur ad penam ante latam sententiam, legemque transgrediendo, nullum damnum inferunt, vt suppono, licet id in reipublice in modum aliqua ex parte cedat: ergo ad nullam restitutionem tenentur ante latam sententiam. Quando autem, ita legem transgrediendo, solum de fraudant principem, aut aliquem alium, tributum iusto, solum tenentur restituere id tributum, non verò penam, nisi ad eam solutionem essent condemnati, ab eisque exigetur, vt satis liquet. Atque in his omnibus consentit Ioan. Med. q. 12. citata. §. pen. & vit. & q. 1. §. penult. Posterior verò conclusio pars, quod scilicet peccant lethalius, aut venialiter, pro

Secunda conclusio.

Prima conclusio.

A materiae qualitate, &c. satis etiam est perspicua, neque ad hunc locum spectat ea tradere, ac disputare, vnde veritas illius pendet.

Tertia conclusio. In euentu prioris partis conclusionis praecedentis, quando custos, aut alius minister publicus, qui ex officio ad id tenetur, deprehendit transgressorem legis in delicto, pro quo penam incurrit, atque ad quod delictum illi facultatem non concessit, illumque relinquit, non curans penam executioni mandari, aut deprehendere ac comprehendere potest talem transgressorem, eumque non comprehendit, vt pena executioni mandetur, restituer tenetur ijs, de iustitiae rigore, quibus ea pena legibus erat applicata, quantum sua illorum intererat, eum comprehendit, panamque executioni mandari: nisi sibi constet, aut absque dubio praesumat, munus non cum tanto onere esse sibi iniunctum, vt teneatur eas penas cum eo onere exequi, aut nisi verisimiliter praesumat, illum, qui id munus sibi iniunxit, contentum fore, vt in euentibus, in quibus distimulatur, eas non exequatur: in dubio tamen, an cum tanto onere id munus sibi iniunctum, & an ea sit voluntas eius, qui sibi id munus iniunxit, tenetur inquirere, qualis sit eius voluntas, illique debet se accommodare, alioquin cogendus est restituere, aut remissionem ab ijs obtinere, quibus pena illa erat adiu dicanda ac applicanda: neque est absoluedus, nisi firmiter ac serio restituere, ac remissionem obtinere, proponat: & nisi ferò similiter ac firmiter proponat, vel exequi in futurum eas penas, vel facultatem ad eas non exequendas obtinere in euentibus, in quibus, vel ex misericordia, vel ex amicitia, vel quia alioquin videretur nimis rigor, eas consequi non exequi, vel nisi munus dimittat, vt de eo, qui sub iurisdictione se astrinxit, exequi munus suum iuxta formam sibi praescriptam, neque illam integre seruauit, supra est dictum. Hae conclusio probatur, quoniam custodes, alijque ministri publici, de quibus loquimur, ex officio, atque adeo ex iustitia, tenentur comprehendere eos, qui ita delinquant, ac incidunt in praedictas penas, curaque tenentur, vt ea pang executioni mandentur: quippe cum ad id suscipiant tale munus, ad idque se astrinxerint, quando illud suscipiunt, eaque de causa concedatur eis stipendium, & concedantur illis emolumenta alia, quae ex eo munere ipsis proueniunt: ergo iniuriam faciunt illis, iniustitiamque aduersus eos committunt, quibus peneque illegibus sunt applicatae, dum sua distimulatione, aut negligentia, in comprehendendis delinquentibus, atque in mandandis eis modi penae executioni, eos priuant commodo ac emolumento, quod ex eis penas erat ipsis obuenturum. Ita Ioan. Med. de rest. questio. 12. §. antepenult. ac penult. questio. 1. §. 1. penult. Angelus & Syluest. verb. pena. §. vltimo, consentaneè ad Dium Tho. secunda secundae, questio. 62. articulo quarto. Quicquid in contrarium, cum sancto Bernardino, dicant Nauar. in Manu. capitulo 25. numero trigesimo quarto, Syluest. (sibi contrarius) verb. restit. tertia, questio. quinta, & pronunci. septima. Licet enim hi tres auctores fateantur, eiusmodi ministros periculosos esse, lethaliusque proinde peccare, si iuramento se astrinxerint suum munus exequi, absque vilo tamen folido fundamento asseuerant, eos non teneri restituere penam, quam sa culpa omiserunt mandare executioni. Tamen si Syluest. ibi solum loquatur de custodibus ac vigilibus ciuitatum, qui non acculant, & quos post campanam sonum de nocte inueniunt, vt pena illis statuta, executioni mandetur. De quibus sermo erit infra, dum moderationem mandetur eiusmodi conclusionibus suscipiemus. Dixi, absque vilo folido fundamento hos tres auctores id affirmare: quoniam hoc vnicò fundamento ducuntur. Delinquens

A materiae qualitate, &c. satis etiam est perspicua, neque ad hunc locum spectat ea tradere, ac disputare, vnde veritas illius pendet.

Tertia conclusio. In euentu prioris partis conclusionis praecedentis, quando custos, aut alius minister publicus, qui ex officio ad id tenetur, deprehendit transgressorem legis in delicto, pro quo penam incurrit, atque ad quod delictum illi facultatem non concessit, illumque relinquit, non curans penam executioni mandari, aut deprehendere ac comprehendere potest talem transgressorem, eumque non comprehendit, vt pena executioni mandetur, restituer tenetur ijs, de iustitiae rigore, quibus ea pena legibus erat applicata, quantum sua illorum intererat, eum comprehendit, panamque executioni mandari: nisi sibi constet, aut absque dubio praesumat, munus non cum tanto onere esse sibi iniunctum, vt teneatur eas penas cum eo onere exequi, aut nisi verisimiliter praesumat, illum, qui id munus sibi iniunxit, contentum fore, vt in euentibus, in quibus distimulatur, eas non exequatur: in dubio tamen, an cum tanto onere id munus sibi iniunctum, & an ea sit voluntas eius, qui sibi id munus iniunxit, tenetur inquirere, qualis sit eius voluntas, illique debet se accommodare, alioquin cogendus est restituere, aut remissionem ab ijs obtinere, quibus pena illa erat adiu dicanda ac applicanda: neque est absoluedus, nisi firmiter ac serio restituere, ac remissionem obtinere, proponat: & nisi ferò similiter ac firmiter proponat, vel exequi in futurum eas penas, vel facultatem ad eas non exequendas obtinere in euentibus, in quibus, vel ex misericordia, vel ex amicitia, vel quia alioquin videretur nimis rigor, eas consequi non exequi, vel nisi munus dimittat, vt de eo, qui sub iurisdictione se astrinxit, exequi munus suum iuxta formam sibi praescriptam, neque illam integre seruauit, supra est dictum. Hae conclusio probatur, quoniam custodes, alijque ministri publici, de quibus loquimur, ex officio, atque adeo ex iustitia, tenentur comprehendere eos, qui ita delinquant, ac incidunt in praedictas penas, curaque tenentur, vt ea pang executioni mandentur: quippe cum ad id suscipiant tale munus, ad idque se astrinxerint, quando illud suscipiunt, eaque de causa concedatur eis stipendium, & concedantur illis emolumenta alia, quae ex eo munere ipsis proueniunt: ergo iniuriam faciunt illis, iniustitiamque aduersus eos committunt, quibus peneque illegibus sunt applicatae, dum sua distimulatione, aut negligentia, in comprehendendis delinquentibus, atque in mandandis eis modi penae executioni, eos priuant commodo ac emolumento, quod ex eis penas erat ipsis obuenturum. Ita Ioan. Med. de rest. questio. 12. §. antepenult. ac penult. questio. 1. §. 1. penult. Angelus & Syluest. verb. pena. §. vltimo, consentaneè ad Dium Tho. secunda secundae, questio. 62. articulo quarto. Quicquid in contrarium, cum sancto Bernardino, dicant Nauar. in Manu. capitulo 25. numero trigesimo quarto, Syluest. (sibi contrarius) verb. restit. tertia, questio. quinta, & pronunci. septima. Licet enim hi tres auctores fateantur, eiusmodi ministros periculosos esse, lethaliusque proinde peccare, si iuramento se astrinxerint suum munus exequi, absque vilo tamen folido fundamento asseuerant, eos non teneri restituere penam, quam sa culpa omiserunt mandare executioni. Tamen si Syluest. ibi solum loquatur de custodibus ac vigilibus ciuitatum, qui non acculant, & quos post campanam sonum de nocte inueniunt, vt pena illis statuta, executioni mandetur. De quibus sermo erit infra, dum moderationem mandetur eiusmodi conclusionibus suscipiemus. Dixi, absque vilo folido fundamento hos tres auctores id affirmare: quoniam hoc vnicò fundamento ducuntur. Delinquens

Tercia conclusio.

Secunda conclusio.

Prima conclusio.

quens ipse, patrat iam delicto, non debet penam legibus statutam ante latam sententiam: ergo custos, aut quicumque alius minister publicus, qui ex officio tenebatur illum comprehendere, penamque executioni mandare, suamque negligentiam ac culpa id omissioni, non tenetur restituere emolumentum eius penæ, antequam ipse ad id condemnatur. Non videtur autem attinere, hanc consequentiam esse nullam, hocque proinde eorum fundamentum solidum non esse. Etenim obligatio horum ministrorum publicorum restituendi id emolumentum penæ, quam sua culpa omiserunt executioni mandare, non oritur ex eo, quod illi, qui in eas penas inciderunt, illas completè debent ante latam sententiam: neque itè ex eo, quod ipsi ministri publici eas debeant in penam sui delicti, cum delinquentibus diffimulaverit, vel quo negligentes fuerint in comprehendendis illis, vel penæ executioni mandarentur: sed ex eo oritur, quod sua culpa omittendo penas illas executioni mandare, vix ex officio tenebantur, causa iniusta fuerunt indirecta, quod illi emolumento earum penarum privarentur, quibus legibus erant applicatae, quibusque erant ad iudicandam, & qui per delictum eorum, qui in eas penas inciderunt, ius com parauerunt, vix ipsorum efficerentur, si per ministrum publicos, vix ex officio tenebantur, mandarentur executioni. Quare non valet consequentia illa, delinquentes, qui in eas penas inciderunt, non tenentur illas solvere, ante latam sententiam aduersus eos: ergo neque custodes & ministri publici, qui in culpa fuerunt, vel penæ illa non mandarentur executioni, non tenentur restituere emolumentum ex illis, quo iniuste priuauerunt eos, quibus fuisse applicandæ, ante latam sententiam. Delinquentes enim illi solum tenebantur ad id in penam, quæ non debetur ante latam sententiam: ministri verò, de quibus loquimur, non tenentur ad restitutionem emolumentum ex tali pena, in penam sui proprii delicti, sed tanquam causæ iniuste indirectæ, quæ ex emolumento priuauerunt iniuste eos, qui illo erant potiturus, ac proinde, nulla ex parte sententia, tenentur restituere, tanquam causæ indirectæ iniuste amissionis illius. Quia verò in eiusmodi ministris publicis solum confurgit restituendi obligatio, quatenus fuerunt causæ indirectæ eiusmodi damni illius, quibus tales penæ essent ad iudicandam, consequens est, vix non teneantur illis restituere, quantum affirmarentur penæ, si integre iam essent soluta: sed quantum affirmarentur dum erant ita in spe, attento quod poterat emolumentum illud impediri, & quod sæpe remitti solet pars earum penarum, & attentis alijs circumstantijs concurrentibus. Consequens præterea est, vix, quando penæ ipsi ministri publici essent legibus applicatae, ad nullam restitutionem teneantur: & vix, quando ex parte ipsi essent applicatae, non teneantur ad restitutionem eius partis, quæ ipsi essent applicata.

Est tamen hæc doctrina prædictæ accipienda, accipiendo ab illa, vniuersim sumpta, quæ epicheia, & ceteræ ratio, excipienda esse docet. Neque enim est credendum eis, quibus vigilandi, custodiendique de nocte ciuitatem, cura est commissa. Neque enim est credendum eis, quibus vigilandi, custodiendique de nocte ciuitatem, cura est commissa, cum tanto rigore eam curam esse datam, vt si desides negligetie ve sint in ciuitate post campam sonum percurrenda, teneantur restituere penas, in quas illi inciderunt, quos verisimiliter comprehendissent, si debitam adhibuissent diligentiam. Neque item est credendum illis, quibus cura est data penas aduersus eos executioni, qui vestes fericas, aut aliud, contra præscriptum legis gestant, cum tanto onere id munus esse iniunctum, vt restituere teneantur penas, in quas illi inciderunt, quos comprehendissent, si desides, aut negligentes, non essent, in illis inuestigandis, ac comprehendendis: & idem est de penis ludis, & de simi-

libus alijs: neque id habet praxis confessionum aut reipublicæ. Quia, etiam si diffimulent cum ijs, quos norunt, has penas incurrisse, dicendum est, non teneri restituere emolumenta harum penarum, vt praxis habet, atque epicheia similibus legum in terpres cuique cordato viro præscribit. Quæ didicimus est, attenda qualitate rei, circa quam cura est demãdata, ceterisque expensis circumstantijs concurrentibus, indicandum esse num ijs, qui munus iniunxerunt, intenditur minus, aut plus, oneris est in parte iniungere. Perpicuum quippe est, plus oneris intendit principem ijs iniungere, maioremque restituendi obligationem, quibus curam tradidit vigilandi, ne quid extraheretur de nauibus, aut de domo Indica, vel Alfaudaga, aut aduana, quam ijs, quibus curam commisit vigilandi, ne quis de nocte post campam sonum diuagetur per ciuitatem, aut quibus curam commisit vigilandi, ne luderetur certis ludorum generibus, vel ne gestarentur ferica, & alia legibus prohibita. Atque hæc de causa in conclusione propolita diximus, nisi iura iniunctum, &c. Neque potest certa alia regula statui circa varios entus in diuersis materijs occurrentibus.

Illud est admonendum. Quando penæ imposita non esset pecuniaria, aut rei aquivalentis, vt amissionis mercium, domus, aut partis bonorum externorum, sed esset pena corporalis, vt flagellorum, inclusionis in carcerem, exilij, & vt sunt alia similes, vix, qui cum incurrentibus has penas diffimularet, non tenentur restituere earum affirmationem: sed solum tenentur restituere ad damnum, si quod forte ex ipsius diffimulatione sequeretur, vel reipublicæ, vel alicui particulari, in eius commodum id munus suscipere: tunc autem tale damnum dependendum.

Dubium est, num, quando custos ipse alicui conceisset efficere aliquid contra præscriptum legis, pro quo pena est imposita: quod tamen factum non esset, nisi permittit ac facultate custodis, qua non lebat se exponere periculo eius penæ, num, inquit, tunc teneatur custos penam restituere, in quam illi alius incidit. Verbi gratia, est pena imposita, vt qui transportat aliquid ab vno regno in alius, illud amittat, aut vt soluat tantum, vel tantum, custos autem, penam corruptus, aut aliqua alia de causa alicui, qui alioquin timore penæ transportatus non erat, eas merces, illas transportare permittit, quantur, nisi custos eam penam restituere teneatur, quam ille incurrit. Atque dubitanda ratio hæc est. Quoniam, vt dictum est, custos solum tenentur penam restituere, quatenus est causa indirecta damni, priusquam eum, cui pena lege est applicata, emolumento eius penæ inueniatur autem propolito custos nullius damni est causa: & eo quod is, cui eam facultatem conceffit, incurritur non erat eam penam, seclusa tali facultate, vt supponimus: ergo ad nullam restitutionem tenetur ratione talis penæ: quando illi, in eius commodum custos est constitutus, nullum aliud damnum inde prouenit. Pattem tamen contrariam persuadere videtur. Quod eo ipso, quod ille alius transfregit esse legem, incurrit penam ea lege statutam, nihil impediens, quod custos inique eam facultatem illi concefferit: vnde ex eo, quod custos, post penam incursum, non curat, vix pena executioni mandatur, vt ex officio tenetur, curat esse executioni mandari, priuat iniuste eum, cui pena illa lege est applicata, emolumento talis penæ. Res aliquantulum est mihi dubia. Atque propendendum, custodem, de iustitie rigore, teneri ad aliquam restitutionem eius penæ: non tamen dicere, teneri ad tantam restitutionem, ad quantum tenentur, si de ipsius consensu, ac præuia facultate, non esset commissum tale delictum: sed teneri solum ad restitutionem partis

partis eius penæ arbitrio prudentis. Quoniam licet, si facultatem non dedisset, nec incurreretur nec deberetur pena, ac proinde id in causa sit, vt non obligemur cum ad integrum emolumentum ex ea pena: esse tamen illum indirectam causam priuationis emolumentum eius penæ, postquam pena, præcedente ipsius facultate, est incurra, efficit, vt non deobligemur illum ad restitutionem partis eiusdem emolumentis, prudens arbitrio.

Quarta conclusio. Quando custos, aut alius minister publicus, aliquid accepit, vt in aliquo delicto contentore, de quibus præcedentes conclusiones loquuntur, delictumque est iam executioni mandatum, tunc, si obligatus, quam ea de causa in se suscepit, restituendi, quæ præcedentibus conclusionibus dicta sunt, periculumque, cui se exposuit, vt ea de causa puniretur, samque amittere, dignum sit tanto pretio, vtique, quamuis peccauerit similia accipiendo, nec sit absoluendus, nisi feruã ac firmiter statuat, se deinceps nihil tale facturum, non tamen tenetur id restituere. Quod si id, quod ita accepit, excedens sit pretium pro oneribus ac periculis, quæ in se suscepit, restituere tenetur in eum mentem. Vtraque pars conclusionis satis liquet ex dictis Disput. 94. iunctis antecedentibus disputationibus. Sicut enim, qui pretium accipit, vt aliquem interficiat, nõ tenetur, post delictum paratum, restituere, quod accepit, modo non accepit excedens pretium, habita ratione onerum ac periculorum, quæ in se pro pretio suscepit, vt Disputatio. 94. ostendit: ita res habet in proposito.

Quinta conclusio. Custodes, qui in regnorum communijs donationes extorquunt, ne transientes inde debent exent, restituere tenentur, quæ ita à transeuntibus accipiunt. Idem est dicendum de quibusdamque alijs custodibus, qui simili modo aliquid extorquent. Probatur conclusio, quoniam nullus alius iustus est titulus, quo similia possint accipere, quam donationis titulus: quod autem donatione nec dominium, nec ius, acquirantur, ea, quæ ita accipiunt, ex eo factis liquet, quod dantes inuoluntarie mixte id ad ad redimendum suam vexationem: id quod non sufficit ad transferendum dominium, aut ius, titulo donationis, vt sæpe in hoc tractatu dictum comprobatumque est, latique est perpicuum in vstrario, qui ea sola de causa nec dominium, nec ius, comparat eorum, quæ per vstrarium acquirunt.

Ioan. Med. de rest. q. 12. §. vi. quem nonnulli ex recentioribus theologis sequuntur, affirmat, custodes, qui se abscondunt, vt capiant legum transgressores, penasque legibus statutas ab eis exigant, quando, si custodes vidissent, transgressores non fuissent leges, neque in penas incidissent, duplici ex capite peccare. Nempe, quia non impediunt peccata eo modo leges transgredientium, quæ tamen possent impedire: & quia permittunt inferri damna dominis, à quibus constituti sunt custodes, dum prius sinunt tendere ligna in syluis, quæ custodiunt, aut venari in saltibus prohibitis. Alfeuerat etiam, eiusmodi custodes restituere teneri dominis damna, quæ ita permittunt, nisi ex penis tantumdem commodi eidem dominis proueniat.

Nostra verò sexta conclusio est. Neque custodes tenentur se manifestare ijs, quos leges transgressores esse suspicantur, nisi se illis manifestent, imò verò possunt se abscondere, vt eos comprehendant, neque regulariter tenentur dominis, quorum res custodiunt, ad vilam restitutionem damnorum quæ legum transgressores in rebus illorum dant. Ita Natar. in Mana. cap. 17. numero 124. atque id habet communis custodum, quæ & confessionum, forique exterius praxis. Prior verò pars probatur, quoniam, vt in hac 2.2. in materia de correctione fraterna ostendit

mus, fas est, permittere vinum peccatum, vt multa euitentur: nisi autem custodes se occultarent, multiplicita peccata fierent, quàm sine illa, quæ se occultando permittunt: eo quod homines tardò à custodibus comprehenduntur in delicto, & quæ de causa audaciores fient ad leges transgredientes, pluresque ad eas transgrediendum accederent, ergo fas est custodibus se abscondere, permittereque alius transgressiones inchoari, vt tamen in eis comprehenti, quibus alij similia in posterum non audeant. Præterea quoniam, licet quis tenetur vitare peccata & damna proximorum, si id posse sine suo temporali incommodo aliquando tamen potest illa permittere, vt inde de eo, qui, quando indiget, sub vstris petit; sed, si custodes, se occultando, permittent aliqua peccata, vt delinquentes punirentur, non bene custodissent, vt hæc caduca, loca venationum, transitus de regno in regnum, & similia alia: ergo, ne in his domini tantum detrimentum temporale patiantur, fas est custodibus, se occultando, permittere aliqua peccata, quæ puniantur. Posterior verò conclusio pars ex eo est perspicua, quod regulariter tam eorum possunt custodes accurrere, vt vel nullum detur damnum rebus, quæ custodibus, vel vel ad eorum, vt sæpe plus præponderat custodire, eo modo res illas, ceterosque timore penæ similia non audeat. Præterea domini penam non pensant parua damna accepta. Adde, vix penas exigere etiam posse damna data.

D I S P U T . 740 .

Verum custodibus, similibusque alijs ministris publicis, fas sit conuenienter facere circa penas. Et vtrum restituere teneantur, si quid ita accipiunt, antequam ipsis, lata sententia, adiudicetur.

Custos, & alius minister publicus, si prohibitis sit facere conuenienter circa penas inchoari ante latam sententiam, peccata illam faciendos, & periculis est, si dum id munus accipit, inueniuntur peccatis, quod ad id se extendat. Quod si simul alius prius emolumento, quod inde habere debebat, quousque restituere teneatur.

Conuentio pro pena incurra non est illicita ex natura rei ante latam sententiam. Et esse sit prohibita fieri nulla conuenienter obligatio restituendi ei, qui illam incurrit. Et quando nulla est obligatio restituendi etiam alijs.

Custodes sylvarum eadem iura, & aliarum similiarum verum, qui conductas habent penas, ob delicta circa ea commissa, restituere tenentur pretium, quod acceperunt, ut impune possent cadere leges, aut aliud prohibitis facere pro quo pena est statuta.

In eiusmodi euentu, quando ita damnum esset datum communitati, aut priuato, qui illud dedit, tenetur restituere, et in defectu illius tenentur custodes, possitque id restituere de pretio pro ea facultate accepto. Et si quid superesse, restituere illud tenentur danti.

D E duplici conuenienter genere circa penas postsumus agere. Primum est, circa penas iam incurras, ob delictum commissum, pro quo pena est imposita, & in quo delinquentis fuit deprehensus. Secundum verò, est

Quarta conclusio.

Quinta conclusio.

Sexta conclusio.

accepta sunt, fuerit possibile. Neque administratores detegenda sunt...

Explicatio precedentibus disputationibus, qui restitueret teneatur; consequenter est dicendum, cui restituito fieri debeat.

Observa autem, restitutionem ei esse faciendam, ex quo res restituenda fuit ablata; modo ille iusto titulo illam teneret...

Quando autem aliquis rem alterius iniuste detineret, tunc, si ex illo accepere, restituenda esset, non ei, ex quo fuisse accepta...

ut Dispu. 722. fuit ostensum, neque is, qui bona fide rem furto ablatam emittit a fure, potest illam ei redde...

Quod si quis obijciat, cap. in literis de rest. spol. cui consentit, lex prima, §. eunuchi, vers. qui a me...

Dubium est, utrum si aliquis a principio cepit rem aliquam titulo iusto tenere, et commodatum; aut

in depositum, postea vero eam iniuste detineat, quia transactum est iam tempus, pro quo erat ei data, nec...

Quando aliquid acceptum esset ex filio familias, pupillo, aut ex quoquoque alio minore, amente, vel prodigo...

Quando is, cui restituito erit faciendum, est iam delinquens, neque aliter quoad id delictum disposuit...

Qua sua culpa delictum noluit, id damnum prouenerit. Quando, post bona alicuius iudicis sententia confisca...

Quo, qui aliquid iniuste accepit, teneatur illud restituere, tam quando dans illud dedit, quam quando dedit illud licite...

DISPV. 742. Restituito quousque haredibus illius, cui res erat debita, sit faciendum.

SUMMARYM.

- 1 Restituito quando haredibus sit faciendum, nec satisfiat, si in operibus suis iniuriatur. Et quando iniuri possit. 2 Restituito qualiter inter haredes, aut simul etiam inter alios, distribui debeat. 3 Restituito, aut distributio aliquorum bonorum, quando a testatore iusta est fieri per aliquos, per illos est executioni mandanda.

Quando is, cui restituito erit faciendum, est iam delinquens, neque aliter quoad id delictum disposuit, restituito est faciendum haredibus illius, si quos habeat...

Quod si quis obijciat...

Dubium est, utrum...

aut illud infumere in operibus pijs, pro anima defuncti, sed restituendum est heredibus: quoniam ex iuris dispositione heredes in totum ius defuncti succedunt: eaque de causa, qui illud distribueret pauperibus, aut infumerent in alijs operibus pijs, pro anima defuncti, non solveret debitum ei, cui iam tunc debebatur, ac proinde teneretur illud iterum solvere vero creditori, sicque in exteriori foro cogeretur. Nisi illud fuisset res determinata in individuam, quam, excusante eum ignorantia probabili seu inuincibili, dedisset pauperibus, aut infumpisset in alijs operibus pijs, eo modo, quo vtrumque in calce Disputationis precedens est dictum, quando quod sicco erat solvendum, datum fuit delinquenti, aut heredibus illius. Quando autem, quod est restituendum, esset modicum: neque defuncto, ob paupertatem, fuisset facta competentia suffragia, qualia fierent, si id comparuisset tempore mortis illius, idque totum fuisset tunc infumendum in funere & suffragijs, vti que defunctus ille censendus esset, nihil heredibus reliquisset, ac proinde id tunc infumi posset, ac deberet, pro anima illius, aut tanta illius pars infumi eo modo deberet, quanta fuisset consumpta, si tempore sepulture id debitum coparuisset. Quando item res esset modica, neque de heredibus facile constaret, aut difficulte, pro rei qualitate, ac quantitate, & pro distantia loci, ad eos posset deferri, distribui posset pauperibus, aut infumi in alijs operibus pijs, pro defuncti, ac heredum, animabus, prout Deo esset notum, id potius fieri debere.

Quando defunctus haberet descendentes, aut ascendentes, quibus necessario obuenire deberet pars bonorum ipsius, tanquam legitima illis debita, tunc si tertium suorum bonorum reliquisset vni eorum, vel alicui extraneo, aut in aliquod opus pium, vel in hoc regno tertium & quintum reliquisset alicui, aut aliquibus ex suis descendentes, vel quintum alicui extraneo, aut in aliquod opus pium, tunc, quod ita post defunctum ortem esset restituendum, diuidendum esset pro rata portionum bonorum defuncti, in quibus singulis succederent, atque in eadem proportione esset singulis diuidendum, ita vt tertia pars, aut quinta, diuidenda esset inter eos, qui in tertio, aut quinto, succederent, siue, qui ita in eis succederent, essent opus aliquod pium, siue homo aliquis, aut homines aliqui, in particulari. Si autem defunctus solum reliquisset legata certe quantitates ex suo tertio, aut quinto, quantum arbitrabatur se posse extendere sicut tertium, aut quintum, non vero dispo fuisset, vt tertium, aut quintum, suorum bonorum, tanquam quota suorum bonorum, hoc vel illo modo infumeretur, aut vt obueniret alicui, vel aliquibus; tunc, quod post mortem defuncti appareret, aut esset restituendum, accrederet solis heredibus, & nihil legatarijs, inter quos tertium, aut quintum, suorum bonorum, arbitrabatur se eo modo per partes certe quantitates distribuisset, idque nihil impediens, quod si defuncto tempore sui testamenti, aut codicilli, constaret de ea parte suorum bonorum, parte quoque tertiam, aut quintam, illius, sicut & ceterorum suorum bonorum, distribuisset in eisdem, aut in alijs, legatis. Ratio autem est, quoniam, vt dum de vitimis voluntatibus est habitus sermo, sepe est dictum, id totum, quod de suis bonis defunctus non distribuit in legata, ad hereditatem pertinet, estque, inter solos heredes vniuersales diuidendum.

Quando aliquis reliquisset bona sua, aut quotam eorum, distribuenda per aliquem, aut per aliquos, inter pauperes, aut infumenda in aliquo, vel in aliquibus operibus pijs, tunc, quod, tanquam ad ea bona, aut ad eam quotam bonorum, attingens esset restituendum, tradendum est ei, vel eis, cui vel quibus defunctus commisit, vt ea bona distribuerent, aut

infumerent in talibus operibus pijs. Si tamen, qui restituere id teneretur, illud fideliter distribuere, aut infumeret in eisdem operibus suis, non condemnarem eum peccati lethali; quoniam, quod exequutio voluntatis defuncti fideliter per alium fiat, non est notabile damnum, aut iniuria, quae ad lethalem culpam sufficit. Imo vero, si id tradi non posset distributoribus, a defuncto id constituitur, sine probabili periculo honoris, aut famae eius, qui id restituere teneretur, nullum esset peccatum fideliter per se ipsum exequutioni mandare, quoad id, voluntate defuncti: quoniam praesumendum esset, eam esse voluntatem defuncti, essetque irrationabiliter iniustus, nisi contentus esset, vt id ita fieret. Quin, si difficulte transmitti posset ad exequutores, a defuncto designatos, arque, quod est restituendum, non esset magna quantitas, in eo precisè, quod exequutio fieret per eum, qui id restituere teneretur, non arbitraret interuenire in eo euentu peccatum.

DISPVT. 743.

Vtrum soluens creditoris sui creditoris, liberetur ab onere restituendi suo creditori.

SUMMARIUM.

- 1. Solutio facta a debitore creditoris sui creditoris, tunc in foro exteriori liberat debitorem comparatione sui creditoris, quando pro eodem debito ipse etiam debitor obligatus erat creditori sui creditoris.
2. Solutio in solo foro conscientiae tunc a debitore fieri licite potest creditori sui creditoris occulte, quando is secundus creditor licite poterat facere occultam compensationem ex illo creditore debitoris.

Debitum non est, quando debitor de consensu sui creditoris, solveret quantitate aliquam creditoris sui creditoris, eo ipso, tam in conscientia, quam in exteriori foro, liberari ab obligatione eius quantitates comparatione sui creditoris. Difficultas autem est, quando sine consensu sui creditoris id soluit, num in exteriori & in conscientia foro liber maneat. Et quidem quod ad externum forum atinet, Bart. l. solutum, §. solutam, nu. 2. ff. de pig. act. & l. non solum, §. sed si pecunia. ff. sol. mat. quem sequuntur Ioan. Med. de rest. q. 3. causa 1. & Syluest. verb. solutio. q. 4. sic distinguunt. Quod aut debitum est ex eadem causa, vt si Petrus conduxit domum ex Ioanne, quia ego ex Petro conduxit, & tunc, si ego solui Ioanni id pensionis ex conductione eius domus, quod Petrus Ioanni debebat, esto Petrus non consensit in eo, quod ego id ita Ioanni solverem, liberor eo ipso ab obligatione soluendi Petro eandem pensionis quantitate. Si vero Petrus iam Ioanni solverat pensionem domus, tunc, esto Petrus ex alio titulo debitor esset Ioanni alterius quantitates, non liberor ego ab obligatione soluendi Petro pensionem domus, ex eo, quod id iam solverim Ioanni in recompensam talis debiti Petri: quoniam debita non sunt ex eadem causa, sed ex longè diuersa. Aliud exemplum est, si Petrus, vt ageret vtiliter negotium meum, mutuo sumpsit ex Ioanne decem, quae in meum infumpsit commodum, tunc soluendo ea Ioanni, cui Petrus adhuc illa debebat, liberor ab obligatione ad illa decem, quae Petro tenebar, vt colligitur ex l. liber homo. ff. de nego. gest. Ego autem aliter dicendum puto. Nemo enim, tunc solum me in foro exteriori, liberari ab obligatione soluendi meo creditori, quod illi debebam

bono, solum soluere creditori illius, quando ego quod ad id, quod ita solui, obligatus eram aliquo modo id fieri creditori: secus autem si nullo modo eram illi obligatus, quia nullo modo ille agere poterat contra me, vt illud id solverem. Vnde, quia in primo exemplo, conductor secundus domus, debitor est primo locatori totius pensionis; pro qua primus locator domum locavit primo conductori, idque in defectu primi conductoris, primoque locatori hypothecata sunt ex iuris dispositione omnia inuenta in eadem domum a secundo conductore, pro solutione illius pensionis, vt Disput. 439. & 497. est ostensum, ea ratione est illi concessum in iure, vt soluit primo locatori id pensionis, quod nondum primus conductor illi solverat, liberetur ipso iure a solvendo secundo locatori id pensionis pro eadem domo. Similiter in secundo exemplo, quia debitor ille tenebatur Ioanni negotiorum gestorum, aut de in rem verso, ad illa decem, quae mutauerat Petro, vti vtiliter id ageret, & nondum Petro Ioanni solverat, inde est effectum, vt soluendo ea Ioanni, liberetur ab onere ea soluendi Petro actione negotiorum gestorum, simulque liberet. Petrus ab onere ea soluendi Ioanni mutuum habetur in nomen. C. quae res pign. quando creditor aliquis, quod sibi suus debitor debebat, obligauit alicui alteri suo creditori, tunc quia eo ipso talis debitor obligatus manet ad id debitum soluendum creditori illi sui creditoris, in euentu, quod suus creditor illi non soluit, inde efficitur, quod quamuis debita non sint ex eadem causa, si talis debitor soluat creditori sui creditoris, liberetur a solvendo suo proximo creditori, quod loco illius soluitur, quod tunc tenetur illud solvere creditori sui creditoris, & non suo creditori, si a creditore sui creditoris sit admonitus, vt sibi illud soluat, etiam reuertitur suus immediatus creditor, vt in eodem textu habetur. Quod ad forum vero conscientiae atinet dicendum est: Quando debitum quod deberetur Petro, vt gratia, aut heredibus illius, esset occultum, tunc in euentu, in quo Ioannes, verus Petri creditor, posset facere compensationem occultam in bonis Petri, iuxta ea quae Disput. 691. dicta sunt, fas esset tali debitori solvere Ioanni tantum de debito, quod Petro debebat, quantum esset id, quod Ioannes compensare occulte posset in bonis Petri: quoniam non aliud esset quam eum debitorem cooperari cum Ioanne ad eam iustam compensationem, vt Disputatio. 741. est dictum: manetque tunc is debitor liber in conscientia foro ab onere restituendi Petro, aut heredibus illius, quantitate, quam in talem iustam compensationem Ioanni solverat. Atque hoc idem est dicendum, esto, quod Petro debebatur, esset res determinata in individuo, quando in ea, iuxta ea quae Disput. 661. citata dicta sunt, posset Ioannes facere occultam compensationem. Et quoniam, quae de hac re addi hoc loco poterant, intelligitur facile ex Disputationibus citatis, non plura hac de re hoc loco dicam.

DISPVT. 744.

Bona incerta, quae. Et qua diligentia adhibenda, vt ijs, ad quos spectant, restituantur.

SUMMARIUM.

- 1. Incerta bona quae.
2. Incerta bona antequam alteri, quam proprio domino, restituantur, aut circa illa summi Pontificis auctoritate compositio fiat, quae inquisitio ac diligentia adhibenda, & eius sumptibus.

Incertorum bonorum ne quis fingat dominum, vel ad alium, quae cautela videndum.
Incerta bona, qui, non facta a prius competentem diligentia, infumpsit in opere pio, aut illa lata sua culpa tradidit ei, qui se finxit verum dominum, comparente postea vero domino, tenetur integre ea restituere. Et in hoc posteriori euentu tenetur integre ea infumere in opere pio, si constet illum non fuisse verum dominum, nec verus dominus compareat in dubio autem, tenetur partem pro debiti quantitate, infumere in opere pio, & eius illa manet ad ea recuperanda ex illo, qui se finxit dominum.

VT in calce Disputationis 73. dicebamus, bona incerta sunt, quae habent quidem dominum, cum ve ad quem pertinent, seu cui debeantur, sed ignoratur quis is sit; qualia vt plurimum sunt inuentia, quando ignoratur, quis illorum sit dominus, & sunt quadam alia. Inter bona autem incerta non computantur, quae carent domino, eoque, ad quem spectent, & sunt primo occupantis, vt lapilli pretiosi in litore maris aut intra terram inuenti, & similia alia, quae Disput. 72. citata explicauimus, neque thesauri, neque inuisibilia, & vniuersim, quae pro derelicto habentur, neque bona vacantia, quae ad fiscum regis eo ipso spectant, ve haec omnia Disputatione citata explanata sunt, vbi quadam alia adiecitimus, quae hoc loco dici poterant: ea legas, & quae sequentibus Disputationibus conexa cum illis sunt.

VT autem sequentibus Disputationibus explicemus, cui facienda sit bonorum incertorum restitutio, ante omnia est obseruandum cum D. Th. 2. q. 62. art. 5. ad 3. Caeter. ibidem, & cum alijs doctoribus communitur. Antequam restitutio bonorum incertorum fiat alicui, qui non sit eorum dominus, siue, ad quem pertinent, quin & antea quam circa illa auctoritate summi Pontificis compositio fiat, procedere debet diligentem inquisitionem veri domini, eiusve ad quem pertinent, si spes aliqua sit inueniendi quoniam is sit, vt illi tradantur. Porro ea inquisitio fieri debet in locis, ac temporibus, & a personis, in quibus, & ex quibus, recta ratio praescribit, vt fiat, eo quod spes sit ea via deprehendendi, ad quem ea bona pertinent. Quarta vero sufficientis inquisitionis, prudentis arbitrio est iudicanda, attentio valore rei restituendae, & attentis vijs, quae occurrunt, vt fiat cum spe deprehendendi, ad quae res pertinet, atque ad tentis sumptibus, qui in ea inquisitione fieri debent praesertim: si ex re ipsa restituenda sint faciendi, eo quod neq. in illa accipiendi, neque in ea retinenda, inter teneat iniustitia ex parte eius, qui illa restituere debet, ratione cuius sumptus, aut maiores sumptus, fieri debeant ex parte eius, qui illa restituere debet, ad inueniendum, ad quae ea res pertinet, sed solum in ea inquisitione agatur negotio eius, ad quae ea res pertinet, cuius proinde sumptuos fieri debet. His itaque & alijs circumstantijs concurrentibus attentis, prudentis arbitrio est iudicandum, quousque & quanta inquisitio sit facienda. Interim vero dum spes fuerit, quod deprehendatur persona, ad quam ea res pertinet, restituenda non est alteri, nisi ex rei qualitate intelligatur, personam illam contentam fore, ut in eadem personam erogentur, aut in alio opere pio, pro anima illius infumatur, sed seruanda erit, aut collocanda in depositum, vt, quando ea persona comparet, ei tradatur, & vt, quando amissa fuerit spes omnis compensationis deprehendendi, infumatur in opere aliquo pio. Quando eram in Lusitania, vbi domus, seu contraheritates, sunt misericordiae, nunquam factis laudata, ad elemosinas, & ad alia misericordiae opera exercenda, eratque spes modica deprehendendi, ad quem bonum aliquod incertum attente

VT autem sequentibus Disputationibus explicemus, cui facienda sit bonorum incertorum restitutio, ante omnia est obseruandum cum D. Th. 2. q. 62. art. 5. ad 3. Caeter. ibidem, & cum alijs doctoribus communitur. Antequam restitutio bonorum incertorum fiat alicui, qui non sit eorum dominus, siue, ad quem pertinent, quin & antea quam circa illa auctoritate summi Pontificis compositio fiat, procedere debet diligentem inquisitionem veri domini, eiusve ad quem pertinent, si spes aliqua sit inueniendi quoniam is sit, vt illi tradantur. Porro ea inquisitio fieri debet in locis, ac temporibus, & a personis, in quibus, & ex quibus, recta ratio praescribit, vt fiat, eo quod spes sit ea via deprehendendi, ad quem ea bona pertinent. Quarta vero sufficientis inquisitionis, prudentis arbitrio est iudicanda, attentio valore rei restituendae, & attentis vijs, quae occurrunt, vt fiat cum spe deprehendendi, ad quae res pertinet, atque ad tentis sumptibus, qui in ea inquisitione fieri debent praesertim: si ex re ipsa restituenda sint faciendi, eo quod neq. in illa accipiendi, neque in ea retinenda, inter teneat iniustitia ex parte eius, qui illa restituere debet, ratione cuius sumptus, aut maiores sumptus, fieri debeant ex parte eius, qui illa restituere debet, ad inueniendum, ad quae ea res pertinet, sed solum in ea inquisitione agatur negotio eius, ad quae ea res pertinet, cuius proinde sumptuos fieri debet. His itaque & alijs circumstantijs concurrentibus attentis, prudentis arbitrio est iudicandum, quousque & quanta inquisitio sit facienda. Interim vero dum spes fuerit, quod deprehendatur persona, ad quam ea res pertinet, restituenda non est alteri, nisi ex rei qualitate intelligatur, personam illam contentam fore, ut in eadem personam erogentur, aut in alio opere pio, pro anima illius infumatur, sed seruanda erit, aut collocanda in depositum, vt, quando ea persona comparet, ei tradatur, & vt, quando amissa fuerit spes omnis compensationis deprehendendi, infumatur in opere aliquo pio. Quando eram in Lusitania, vbi domus, seu contraheritates, sunt misericordiae, nunquam factis laudata, ad elemosinas, & ad alia misericordiae opera exercenda, eratque spes modica deprehendendi, ad quem bonum aliquod incertum attente